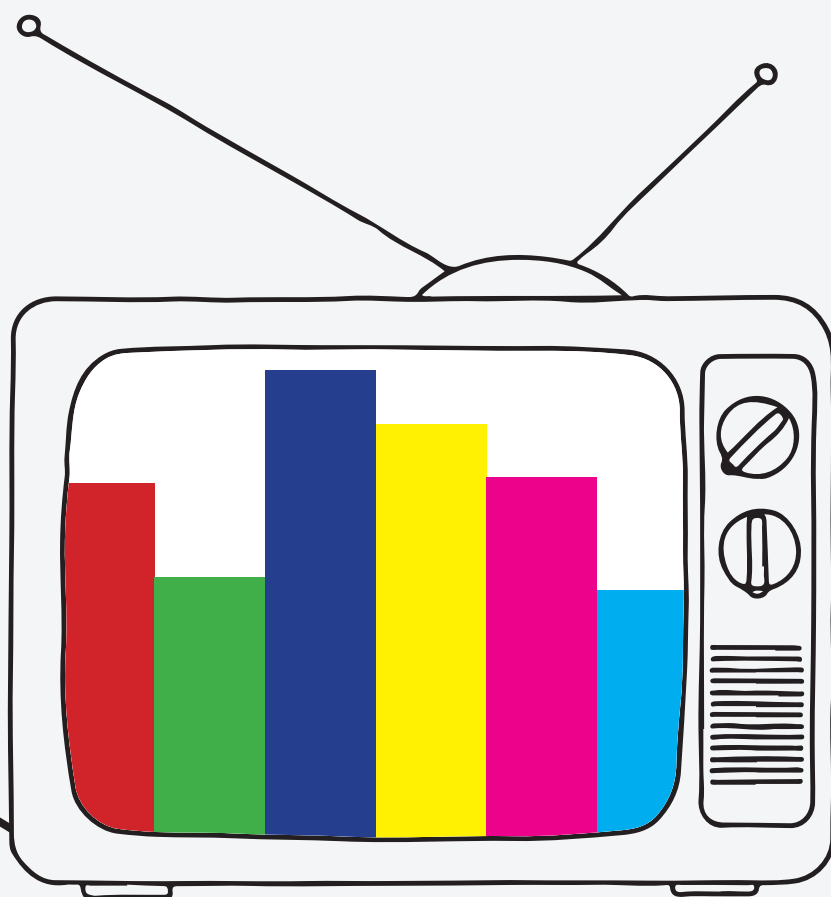

МРТ ВО ФУНКЦИЈА НА ГРАЃАНИТЕ

ИЗБОРИ 2016

МОНИТОРИНГ НА ИНФОРМАТИВНАТА ПРОГРАМА НА МРТ1

ПЕРИОД

12, 13 и 17 декември 2016; 28 и 30 јануари и 1 март 2017

Предмет на набљудување:
МРТ Дневник 2

ИЗБОРИ 2016:

Мониторинг на информативната програма на МРТ1 – Извештај број 6

1. Вовед и методологија

НВО Инфоцентарот, во рамки на својата програма за набљудување и анализа на медиумите, во периодот октомври 2016 – март 2017 година спроведуве мониторинг на информативната програма на јавниот радиодифузен сервис. „МРТ во функција на граѓаните“ е проект кој има за цел да утврди дали и до кој степен Македонската радиотелевизија, во рамките на информативната програма на првиот програмски канал на македонски јазик – МРТ1, ја остварува својата законска обврска да биде јавен сервис на граѓаните. Набљудувањето и анализата на известувањето на Македонската радиотелевизија е поддржано од Фондацијата Отворено општество Македонија.

Мониторингот го опфаќа периодот непосредно пред предвремените парламентарни избори, периодот на изборната кампања и периодот по изборите на 11 декември, 2016 година. Предмет на мониторингот е централната информативна програма Дневник 2.

Овој шести извештај ги содржи наодите од мониторингот на известувањето на јавниот радиодифузен сервис во рамки на централната информативна програма Дневник 2 на првиот програмски канал – МРТ1, во периодот: 12, 13 и 17 декември 2016 година, 28 и 30 јануари и 1 март 2017 година. Изборот на овие изданија на Дневник 2 на МРТ1 е направен врз основа на важноста на општествено – политичките случувања во пост-изборниот период¹.

Врз селектираниот материјал е направена содржинско-квалитативна анализа со користење контекстуални индикатори за проверка и дополнување на наодите и резултатите. Исто така, користени се елементи на дискурзивна анализа за проверка на програмската рамка (*agenda setting*) на емитуваните содржини и клучните теми за кои е одделен простор во дневникот на МРТ1.

2. Анализа на Дневник 2 на МРТ1

2.1 Дневник 2 од 12 и 13 декември 2016

Изданијата на Дневник 2 од 12 и 13 декември 2016, непосредно по завршувањето на предвремените парламентарни избори, главно беа фокусирани на резултатите од изборите и нивното официјализирање од страна на ДИК. Информациите од ДИК беа ударни вести во најавите, а зазедоа и најголем простор во вестите.

¹ 12 и 13 декември 2016 – денови по завршувањето на гласањето на предвремените парламентарни избори; 17 декември 2016 - последниот ден од неколкудневните протести на ВМРО-ДПМНЕ пред Државната изборна комисија (ДИК) и обзnanувањето на таканаречениот проглас на оваа партија; 28 и 30 јануари 2017 – последни денови од преговорите за влада меѓу ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ; 1 март 2017 - одлука на претседателот Иванов да не му го додели мандатот за составување влада на претседателот на СДСМ.

Новинарскиот приод беше формално инклузивен и обезбеди информации од различни страни вклучени во процесот на изборите. Во прилозите и нивните дополнителни графички елементи (кајрони, цитати, поднаслови и др.) претежно се нагласуваше изборната разлика меѓу ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ („ВМРО-ДПМНЕ освои над 16,000 гласови повеќе“, 12 декември 2016), а резултатите беа претставени како да се конечни („ВМРО-ДПМНЕ освои 38,06%, СДСМ 36,69%“, 12 декември 2016). Ваквото форсирање на изборните резултати пред нивното официјализирање сугерира наклонетост на јавниот сервис спрема ВМРО-ДПМНЕ.

Известувањето за работата на ДИК и за нејзините прес-конференциите го карактеризираше неутрален и фактографски приод:

„До Државната изборна комисија (ДИК) до денеска до 14:00 часот политичките партии и коалициите не поднеле приговори за гласањето, сумирањето и утврдувањето на резултатите од неделните предвремени парламентарни избори, информираат од Комисијата...Приговорите за постапката за гласање можат да се поднесуваат најдоцна до вечер до 19 часот, додека рокот за поднесување приговори за постапката за сумирање и утврдување на резултатите истекува в среда, во три часот наутро.“

Во реакциите на политичките партии беа вклучени сите главни актери во изборниот процес:

„По парламентарните избори, славеа и ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Оценија дека победи Македонија. Ахмети е незадоволен од намалувањето на мандатите во албанскиот кампус, БЕСА го слаvesе постигнатиот резултат, во таборот на Демократската партија на Албанците, Мендух Тачи ја презеде одговорноста.“²

Од реакциите на владејачката партија беа акцентирани ставовите на претседателот на партијата дека таа не се натпреварувала на изборите само со опозицијата:

„ВМРО-ДПМНЕ на овие избори имаше исклучително тежок противник, затоа што тоа не беше само СДСМ и тоа сите добро го знаете. Затоа ова победа има една посебна тежина и посебна важност, особено кога ќе се погледне наназад во изминатите две ипол години низ што се поминавме и ние како партија и коалиција, но и Република Македонија. Затоа оваа победа има особена важност и особена тежина“, рече лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, Никола Груевски.“³

Јавниот сервис ги пренесе и реакциите на меѓународните претставници: ОБСЕ-ОДИХР⁴, Стејт департмент⁵, Европскиот совет и Европската комисија⁶ и др. Во

² Победи демократијата, следува формирање коалиции и влада, 12.12.2016.

³ Исто.

⁴ Иако основните слободи беа генерално почитувани и учесниците во изборниот процес слободно ги водеа своите кампањи, имаше наводи за заплашување на гласачи и широко распространети притисоци врз јавните службеници, кои според набљудувачите биле потврдени во дузина случаи. Правната рамка е генерално поволна за спроведување демократски избори,

прилозите беа нагласени оценките дека изборите поминале мирно и дека претставуваат чекор кон излез од политичката криза во која се наоѓа земјата:

„Меѓународните набљудувачи излегоа со првичните наоди и заклучоци за предвремените парламентарни избори во земјава. Велат - кампањата била конкурентна, но се одвивала во атмосфера на недоверба на јавноста во институциите и политичкото уредување. Денот на изборите добро спроведен, без поголеми инциденти. Меѓународните набљудувачи и со став дека изборите се суштински чекор за решавање на политичката криза.“

2.2 Дневник 2 од 17 декември 2016

Во централните вести на 17 декември, МРТ1 известувајќи за работата на ДИК и за поднесените приговори, констатира дека на седницата на Изборната комисија се случуваат „*жолчна расправа и несогласувања*“. Оваа констатација, меѓу другото, беше поткрепена и со снимки од дискусиите на членовите на ДИК за приговорите доставени од СДСМ.

Веднаш по информациите за ДИК, МРТ1 извести за прогласот на ВМРО-ДПМНЕ, кој го обзнани претседателот на партијата на протестот пред зградата на Изборната комисија. Прилогот посветен на прогласот траеше 2 минути и 20 секунди и беше проследен со делови од говорот на Никола Груевски. Главен акцент беше ставен на најавата дека ВМРО-ДПМНЕ „*го напушта форматот на состаноци и преговори со други политички партии во кои учествуваат амбасадори, странски посредници и претставници на други држави*“, дека нема да учествува во какво било прегласување и дека нема да дозволи „*фалсификување на волјата на граѓаните*“. Едновремено, во прилогот беше нагласено и дека „*Груевски најави борба со организациите финансирани од Сорос и посочи дека ќе работат на јакнење на невладиниот сектор кој нема да биде под никаква контрола*“.

Во ова издание на Дневник 2, беше објавен и прилог со изјави на претставници на граѓанската организација Цивил, кои се однесуваа на прекршувањата на изборните правила на денот на изборите и во текот на кампањата⁷.

Известувањето за сите овие настани беше фактографско без какви било новинарски квалификации или коментари.

2.3. Дневник 2 од 28 и 30 јануари 2017

Во фокусот на централните вести на МРТ1 од 28 и 30 јануари 2017 беа преговорите за формирање влада меѓу ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ. Иако, прилозите на оваа тема ги опфаќаа и двете партии, најчесто во форма на пренесени изјави и партиски соопштенија, сепак, можеме да констатираме дека во известувањето

меѓутоа некои препораки на ОБСЕ и ОДИХР, сепак, не беа земени во предвид и одредени одредби во изборниот законик се двосмислени и спротивни на другите закони, оцени шефицата на ОДИХР, 12.12.2016.

⁵ Стејт Департмент: Изборите - важен чекор за излегување од политичката криза, 13.12.2016.

⁶ Совет на ЕУ: Позитивната оценка за изборите клучна за евроинтеграцијата на Македонија, Хан и Могерини честитаа, очекуваат брзо формирање влада и активна опозиција, 13.12.2016.

⁷ „НВО Цивил: Прегласување на 30 избирачки места“, 17.12.2016.

преовладуваа информации поврзани со ДУИ. Информациите за ставовите на ВМРО-ДПМНЕ околу преговорите беа поретки и оскудни.

„Во седиштето на Демократската унија за интеграции во тетовска Мала Речица се одржува состанок на Централното претседателство во проширен состав со присуство на градоначалници, поранешни пратеници, претседатели на општини и други видни членови на ДУИ. На состанокот, како што информираат од партијата, треба да се донесе конечен став во врска со формирањето нова влада со ВМРО-ДПМНЕ и за други опции.“

„Портпаролот на партијата Бујар Османи синоќа изјави дека во партијата се анализираат сите аргументи затоа што мора да донесат правилна одлука бидејќи најважен е интересот на граѓаните.“

По неуспехот да се постигне договор за нова влада, на 30 јануари 2017, МРТ1 информираше за ставовите на двете партии:

„По повеќедневни внатрешни разговори, раководството на „интеграциите“ не успеа да изгради заеднички став. Од ВМРО-ДПМНЕ соопштија дека по одлуката на ДУИ зрело решение би биле нови избори.“⁸

„ВМРО-ДПМНЕ заедно со коалицијата „За подобра Македонија“ како победник на последните избори која доби најголема поддршка од граѓаните и освои најголем број гласови и пратеници, смета дека формирањето влада треба да биде во функција на затворање на политичката криза, а не нејзино продлабочување и смета дека одржувањето на нови избори е зрело решение, а во функција на надминување на кризата и поставување на реформските приоритети во прв план“, се наведува во соопштението од ВМРО-ДПМНЕ.“⁹

„Од последните состаноци на претседателството на партијата тоа што едногласно заклучивме и решивме е дека таа дебата не може денеска да биде исцрпена и дека немаме доволно аргументи да се определиме за која било од петте опции кои што беа ставени како предмет на дебата. Останува во наредните денови да продолжиме во однос на оваа аргументација за да можеме да ја исцрпиме дебатата да може одлуката да биде што покорисна за граѓаните за Република Македонија. Сите опции остануваат отворени“, изјави портпаролот на ДУИ, Бујар Османи.“¹⁰

Во дневникот беа вклучени и ставовите на СДСМ поврзани со неуспехот да се оформи парламентарно мнозинство и договор за нова влада, но и со очекувањата дека претседателот Иванов треба мандатот да му го додели на лидерот на СДСМ, Зоран Заев:

⁸ „Нема договор за формирање нова влада“, 30.1.2017

⁹ Исто.

¹⁰ Исто.

„Се докажа дека Груевски го нема потребното мнозинство за да формира Влада. ВМРО-ДПМНЕ синоќа на полноќ и официјално ја изгуби можноста да формира Влада. Македонија нема време за губење. Демократските процеси се почнати, така одлучија над 612.000 граѓани од сите етнички заедници и Македонија мора да оди напред. Очекувам Ѓорге Иванов да ми го додели мандатот за формирање нова влада на Република Македонија! Сите поинакви опции ќе значат кршење на Уставот и злоупотреба на функцијата, изјави Заев.“¹¹

МРТ1, во вестите од 28 и 30 јануари, пренесе делови од соопштенијата на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ во кои тие меѓусебно се обинуваат и критикуваат, ги објави реакциите на меѓународната заедница која посочи дека е потребно претседателот да ги продолжи консултациите за нова влада, а подготви и прилог со изјави на Александар Даштевски и Петар Арсовски, најавен како: *„Анализа – Оценка за идниот развој на настаните“*. И двајцата соговорници беа претставени како аналитичари, иако, Даштевски е всушност претседател на Комисијата за заштита од дискриминација.

Во Дневникот 2 од 28 јануари беше објавен прилог за истрагите на Специјалното јавно обвинителство и повлекувањето на обвинението за случајот „Пуч“. Во периодот по изборите во централите вести на МРТ1 редовно беа присутни и прилози кои се однесуваат на активностите на техничките министри и проектите што тие ги спроведуваат.¹² Информациите на СЈО главно се пренесуваат во својата изворна форма, но повторно без дополнителна новинарска обработка или контекстуализација.

Проектите на власта кои често се силно критикувани од опозицијата и од граѓанскиот сектор, во вестите на МРТ1 се „поштедени“ од критичко преиспитување или дополнителен контекст кој би дал подобар увид во проблемите и различните позиции на граѓаните. На пример, известувањето за екстерното оценување на учениците, што е тема од значаен јавен интерес и кое е предмет на жестока критика од страна на граѓаните, граѓанското општество, експертите и опозицијата, беше проследено само со општи информации за неговиот почеток во тековната учебна година:

„Од денеска до 3-ти февруари се спроведува екстерното тестирање за матурантите. Тие ги добија предметите по кои ќе бидат оценувани. Распоредите се објавени на огласните табли во сите училишта. Екстерното тестирање се однесува на 18.600 матуранти¹³“.

Почна екстерното тестирање за 18.600 матуранти. Тестирањето ќе трае до крајот на оваа недела, а прелиминарните резултати ќе бидат објавени на 7-ми февруари. Учениците кои ги анкетиравме велат дека немале проблем, прашањата ги добиле навреме.

¹¹ Заев: Мандатот за Влада треба нам да ни се даде, 30.1.2017.

¹² Најсовремена терапија за третман на Хепатит Ц, Презентација за обука на пилоти, 30.1.2017.

¹³ Почнува екстерното тестирање на 18.600 матуранти, 30.01.2017:

И од Државниот испитен центар велат дека досега не се пријавени проблеми, екстерното тестирање се спроведува веќе 5 години и целиот процес тече непречено¹⁴.

И во делот на економијата е особено забележливо избегнувањето критички информации или ставови кои можат да ги оспорат позициите на власта и институциите, за според нив, изразениот економски напредок на земјата:

„Македонија вработува 1, отвори вработувања за 18.900 лица, а Македонија вработува 2, за преку 4.200. Двата проекта беа иницирани со првиот законски проект „Вработување млади лица до 29 години“ кој на работодавците, препат им овозможи да вработат млади до 29 години“, вели Слободанка Алексовска, раководител на Центарот за вработување- Скопје¹⁵.“

Сличен афирмативен новинарски приод е застапен и во прилогот за услугата „Ало докторе“¹⁶ на Министерството за здравство. Проектите на власта се прикажани еднострано, односно исклучиво од позитивната страна, додека ставовите на другите политички и општествени субјекти кои често ги изразуваат своите критички ставови на другите медиуми, на јавниот сервис се исклучени.

2.4. Дневник 2 од 1 март 2017

Политичката криза во Македонија влезе во нова фаза откако претседателот Ѓорѓе Иванов не ѝ го додели мандатот на втората партија по број на пратеници во Собранието, СДСМ. Иванов одлуката за недоделување мандат ја соопшти на прес-конференција на 1 март 2017 година.

МРТ1 во централните вести од тој ден, во триминутен прилог, екстензивно извести за овој настан, главно преку цитирање и парафразирање на изјавата на Иванов:

„Јас нема да определам мандат за состав на влада на Република Македонија на секој оној кој преговара за платформи на други држави со кои се уценува македонскиот народ, се загрозува унитарноста на државата, нејзинот суверенитет и независноста. Туѓи пост-изборни платформи не можат и не смеат да бидат основа за формирање на Влада на Република Македонија, рече Иванов во своето обраќање.“

„Уставното право на шефот на македонската држава, произлегува од членот 84 каде што се оневозможува доделувањето мандат на секој кој преговара за пост-изборни платформи на други држави, нагласи Иванов. Тој потенцираше дека со преземањето на функцијата Претседател се обврзал да ги штити столбовите на македонската државност, односно да не се негираат суверенитетот и

¹⁴ Исто, 30.01.2017.

¹⁵ Мерките за отворање нови работни места даваат резултати, 28.01.2017.

¹⁶ Измината недела 1.294 повици на „Ало докторе“, 28.01.2017.

самостојноста што произлегува од првиот член на највисокиот правен акт.“

По прилогот за обраќањето на Иванов, МРТ1 емитуваше прилог за прес-конференцијата на Зоран Заев, кој траеше 1 минута и 31 секунда (значително покусо од прилогот за одлуката на Претседателот) и во кој беа пренесени ставовите на СДСМ за постапката на Иванов:

„Ѓорѓе Иванов со одлуката да не го додели мандатот за состав на нова влада, за што е обврзан според Уставот на Република Македонија, узвршуи државен удар. Иванов ја внесува Македонија во длабока криза со несогледливи последици по граѓаните и по државата. Тој прави уставно државна криза, со тоа што ја негира мнозинската волја на граѓаните...“

Пораките од обраќањето на Иванов, подоцна во вестите, беа дополнително акцентирани во прилогот за протестите на „За заедничка Македонија“. Во овој прилог беа застапени исклучиво позитивни реакции за одлуката на Иванов. На ваков начин, уредникот низ целото издание на дневникот, континуирано ги повторуваше и ги засилуваше ставовите на Иванов. На оваа линија беа и двата прилога со изјави за поддршка на Претседателот, од страна на Партијата на Бошњациите и на Сојузот на Ромите. Прилозите беа емитувани со поднаслов „*Да не се загрози унитарноста на државата*“.

Во текот на Дневникот беше емитувана и куса информација за ставот на Беса според која, постапката на Иванов претставува „*прекршување на уставот*“.

Во ова издание на Дневник 2 беше објавена и информација за истрагата на МВР за нападот врз двајца новинари на порталот А1он, за време на вториот ден од протестите на „За заедничка Македонија“.¹⁷

3. Заклучок

МРТ1, во периодот по предвремените парламентарни избори 2016, постепено го напушта формално неутралниот и балансиран пристап во известувањето. Ова отклонување станува се поизразено како што се продлабочува и заострува политичката и институционалната криза во државата.

Иако во вестите на МРТ1 се застапени сите клучни партиски, политички и институционални актери, сепак, забележлива е доминација на ставовите и позициите на власта и владејачката партија ВМРО-ДПМНЕ. Пример за тоа е известувањето на МРТ1 од 1 март 2017, кога претседателот Иванов одби да му го додели мандатот на лидерот на СДСМ, Зоран Заев. Прилогот за обраќањето на Иванов беше дваипол пати подолг од прилогот за реакцијата на потенцијалниот мандатар. Исто така, ставовите на Иванов беа засилени и афирмирани со уште неколку прилози кои се

¹⁷ „Се истражува нападот врз новинарската екипа“, 1 март, 2017: Полицијата го истражува нападот врз новинарот и снимателот на електронскиот медиум „А1он“ на вчерашниот протест. 12-мина се повикани на службен разговор, ќе се проверува и видео материјалот од поставените камери за да се идентификуваат сторителите. Новинарските здруженија и организации, Агенцијата за медиуми, како и партиите го осудија нападот. Министерот за внатрешни најави дека ќе се санкционираат сите нарушувања на јавниот ред и мир.

однесуваа на протестите „За заедничка Македонија“ и на партиите кои се дел од коалицијата „За подобра Македонија“ предводена од ВМРО-ДПМНЕ. Целото издание на Дневникот 2 де факто беше конципирано да му даде поддршка на потегот на Иванов за блокирање на процесот за составување нова влада од страна на СДСМ.

Во ситуација на зголемени политички тензии, во вестите на МРТ1 се забележува некритичко пренесување на партиските ставови кои често не се фактографски поткрепени или се базираат на селективно и изолирано претставување на информациите што се во прилог на интересите на партиите. Критичкиот приод кон владејачките партии отсуствува, додека критичките содржини кон опозицијата се пренесуваат преку емитување на изјавите на партиите од власта. Гледачите на јавниот сервис редовно се информирани за критиките кон опозицијата, но не и за критиките кон власта.

Во централните информативни изданија на МРТ1 доминира известување кое е исклучиво трансмисиско и без каков било дополнителен новинарски ангажман односно без каква било дополнителна обработка на темите од клучно општествено-политичко значење. Новинарите не ги преиспитуваат информациите што ги пренесуваат, во нивните прилози нема елементи на аналитички и критички приод и токму затоа, можеме да констатираме дека неангажираното трансмисиско информирање на граѓаните претставува *modus operandi* на јавниот сервис. А ваквото известување, пак, оди исклучиво во прилог на носителите на државните функции. Нивните изјави се пренесувани, а содржината на нивните ставови и активности не се преиспитува, ниту пак, критички се разгледува од позиција на нивното влијание врз јавниот интерес.

МРТ1 не консултира доволно независни експерти и аналитичари. Во ситуации кога се бараат ставови и оценки за определени теми и настани, новинарите им се обраќаат главно на „дежурните“ експерти / аналитичари и притоа не прават доволен напор да обезбедат мислења на други стручни лица кои не се често застапени во јавноста, но кои можат да понудат компетентни и различни аспекти, гледишта и ставови. Интересно е да се напомене дека некои личности се најавуваат како независни аналитичари, а притоа се носители на функции како на пример, случајот со Александар Даштевски кој беше најавен како аналитичар, а е претседател на Комисијата за заштита од дискриминација.

Реакциите и активностите на граѓанскиот сектор се спорадично вклучени во вестите на МРТ1. Критичките ставови на граѓанскиот сектор кон општествено-политичките случувања се уште поретко затсепени. За социјалните теми од интерес на граѓаните претежно се известува низ призмата на промоција на активностите на институциите и на власта.

Имајќи го сето ова предвид, може да се констатира дека МРТ1 и натаму не ја исполнува доволно својата законска обврска да биде јавен сервис кој на граѓаните кој ќе информира постојано, вистинито, целосно, непристрасно, праведно и навремено и ќе го застапува и штити јавниот интерес.